

زبان و سکوت!

رشد، بدون حفظ زبان حتی با انجام انواع عبادات ممکن نیست. دو آیه در قرآن کریم در ارزش سکوت سخن می‌فرماید: آیات ۲۳ تا ۲۶ سوره ی مبارکه ی مریم که در باره ی ماجرای تولد حضرت عیسی علی نبینا و آله و علیه السلام است و دیگر آیه ی ۱۰ از همان سوره.

فَكُلِيْ وَاشْرَبِيْ وَقَرِّيْ عَيْنًا فَاِمَّا تَرِيْنَ مِنَ الْبَشَرِ اَحَدًا فَقَوْلِيْ اِنِّيْ نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ صَوْمًا فَلَنْ اُكَلِّمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّا (مریم، ۲۶)؛ پس [از آن خرما] بخور و [از آن نهر] بیاشام و خاطرت را شاد و خوش دار، و اگر از مردم کسی را دیدی [که درباره نوزادت پرسید] بگو: من برای [خدای] رحمان روزه [سکوت] نذر کرده ام، پس هرگز امروز با هیچ انسانی سخن نخواهم گفت.

باید توجه داشت که: نذر به کاری تعلق می‌گیرد که دارای رجحان و مطلوبیت الهی باشد، همچنین از این آیه روشن می‌شود که روزه در آن امت یک عمل الهی بوده است. علاوه بر آن به نظر می‌رسد روزه امری مرسوم بوده، چرا که ظاهراً کسی مقابل سخن حضرت مریم ایراد و اعتراضی وارد نساخته است.

روایات مربوط به جایگاه صمت و سکوت بسیار است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم: إِذَا رَأَيْتُمُ الْمُؤْمِنَ صَمُوتًا فَادْنُوا مِنْهُ فَإِنَّهُ يَلْقَى الْحِكْمَةَ وَالْمُؤْمِنُ قَلِيلُ الْكَلَامِ كَثِيرُ الْعَمَلِ وَالْمُنَافِقُ كَثِيرُ الْكَلَامِ قَلِيلُ الْعَمَلِ.^۲

قال الصادق عليه السلام: دَلِيلُ الْعَاقِلِ التَّفَكُّرُ وَدَلِيلُ التَّفَكُّرِ الصَّمْتُ.^۳

^۱- با استفاده از: دوره ی دوم پیام قرآن؛ مکارم شیرازی و همکاران؛ جلد ۱؛ موسسه تفسیر قرآن کریم؛ تحقیق و تنظیم: سیدمحمد خردمند.

^۲- بحارالانوار - ۷۵ - صفحه ۳۱۲

^۳- بحارالانوار - ۷۵ - صفحه ۳۰۰

قال امير المؤمنين على عليه السلام: أَكْثَرُ الصَّمْتِ يَتَوَفَّرُ زِيَادَ شَوْدِ فِكْرِكُ وَ يَسْتَتِرُ نَوْرَانِي شَوْدِ قَلْبِكَ وَ يَسْلَمُ
سالم بمانند النَّاسُ مِنْ يَدِكَ دَسْتِ (زبان‌ت).^۴

از مواظب پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به ابودر: أَرْبَعٌ لَا يُصِيْبُهُنَّ إِلَّا مُؤْمِنٌ: الصَّمْتُ وَ هُوَ أَوَّلُ الْعِبَادَةِ.^۵
امام الصادق علیه السلام: كَانَ الْمَسِيحُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: لَا تُكْثِرُوا الْكَلَامَ فِي غَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ فَإِنَّ الَّذِينَ يَكْثُرُونَ
الْكَلَامَ فِي غَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ قَاسِيَةٌ دَلْ هَايِ بِرِ قَسَاوَتِ دَارِنْدِ قُلُوبُهُمْ وَ لَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ وَ لِي نَمِي دَانِدِ.^۶

امام رضا علیه السلام: إِنَّ الصَّمْتَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْحِكْمَةِ، إِنَّ الصَّمْتَ يَكْسِبُ الْمَحَبَّةَ إِنَّهُ دَلِيلٌ عَلَى كُلِّ خَيْرٍ.^۷
بسیاری از عدم محبت های میان مردم به خاطر نیش زبان هاست و

مردی نزد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم آمد (که طالب سعادت و نجات بود) پیامبر فرمودند: آیا تو
را به چیزی راهنمایی کنم که خدا به وسیله ی آن تو را وارد بهشت سازد؟ عرض کرد: آری ای رسول خدا!
سپس حضرت دستور به انفاق و یاری مظلوم و کمک از طریق مشورت فرمودند و بعد دستور به سکوت
دادند: فَأَصْمِتْ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ مَغْرٍ از نیکوی ها. و در پایان فرمودند: هر گاه یکی از این صفات در تو
باشد تو را به سوی بهشت می برد.^۸

^۴- میزان الحکمه - جلد ۲ - صفحه ۱۶۶۷ - شماره ۱۰۹۷۲

^۵- میزان الحکمه - ماده صمت - حدیث ۱۰۹۵۲

^۶- اصول کافی - جلد ۲ - صفحه ۱۱۴ - باب الصمت و حفظ اللسان - حدیث ۱۱

^۷- اصول کافی - جلد ۲ - صفحه ۱۱۳

^۸- اصول کافی - جلد ۲ - صفحه ۱۱۳

امام امیرالمؤمنین علی علیه السلام: **الصَّمْتُ يُكْسِبُ لِبَاسٍ يُوْشِي بِشَانِدِنِ الْوَقَّارِ وَيَكْفِيكَ مِنْ كِفَايَتِ مِي كَنْدِ مَثُونَةَ مَشْكَلِ الْعَاتِدَارِ عِذْرٍ خَوَاهِي.**^۹

همچنین فرمودند: **إِنْ كَانَ فِي الْكَلَامِ بَلَاغَةٌ فَفِي الصَّمْتِ السَّلَامَةُ مِنَ الْعَثَارِ سَلَامَتٌ مِنْ لَغْزَشِ هَاسِتٍ.**^{۱۰}

امام حسن مجتبی علیه السلام: **نِعْمَ الْعَوْنُ الصَّمْتُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَإِنْ كُنْتَ فَصِيحًا؛ سَكُوتٌ يَأُورِ خَوْبِي أَسْتِ دَرِ بَسِيَارِي مَوَارِدٍ. هَرِ چِنْدِ سَخْنِ گُوبِي فَصِيحٌ بَاشِي.**^{۱۱}

توجه: هدف از توصیه به سکوت، بازداشتن از پرگویی و سخنان بیهوده است؛ گاهی سکوت حرام است و گاهی سخن گفتن واجب است!

روایت امام سجاد علیه السلام اشاره به همین نکته دارد: **لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا آفَاتٌ هَرِ گَاهِ هَرِ دُوْ از آنَانِ دَرِ اَمَانِ بَاشِنْدِ فَإِذَا سَلِمَا مِنْ الْآفَاتِ فَالْكَلامُ أَفْضَلُ مِنَ السُّكُوتِ.**

قِيلَ وَكَيْفَ ذَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ؟ فَقَالَ: لِيَنَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَا بَعَثَ الْأَنْبِيَاءَ وَالْأَوْصِيَاءَ بِالسُّكُوتِ إِنَّمَا بَعَثَهُمْ بِالْكَلامِ **آن ها را به سخن گفتن مبعوث کرد** وَ لَا اسْتَحِقَّتِ الْجَنَّةُ بِالسُّكُوتِ وَ لَا اسْتَوْجِبَتْ وَايَةُ اللَّهِ بِالسُّكُوتِ **ولایت الهی با سکوت حاصل نمی شود** وَ لَا وَقِيَتِ النَّارُ بِالسُّكُوتِ **و از آتش دوزخ با سکوت رهایی حاصل نمی شود** وَ لَا تُجَنَّبُ سَخَطُ اللَّهِ بِالسُّكُوتِ إِنَّمَا ذَلِكَ كُلُّهُ بِالْكَلامِ. مَا كُنْتُ لِأَعْدِلَ الْقَمَرَ بِالسُّكُوتِ إِنَّا نَكْتُ تَصِفُ فَضْلَ السُّكُوتِ بِالْكَلامِ وَ لَسْتُ تَصِفُ فَضْلَ الْكَلامِ بِالسُّكُوتِ.^{۱۲}

^۹ - غرر الحکم - شماره ۱۸۲۷

^{۱۰} - و غرر الحکم - شماره ۳۷۱۴ -

^{۱۱} - میزان الحکمه - ماده صمت - حدیث ۱۰۸۲۶

^{۱۲} - بحار الانوار - جلد ۶۸ - صفحه ۲۷۴